

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Коваленко А. В.

Стаття присвячена розгляду правової категорії співпраці (взаємодії) поліції з іншими суб'єктами запобігання та протидії злочинності.

У статті встановлено коло суб'єктів, з якими співпрацює Національна поліція для протидії злочинності, здійснено класифікацію суб'єктів запобігання злочинності, зазначено завдання, які сприяють реалізації цілей щодо ефективної протидії злочинності. Також досліджено наукові положення щодо взаємодії органів у своїй діяльності та здійснено теоретичну класифікацію взаємодії суб'єктів для досягнення певної мети.

Автор розкриває теоретичні засади діяльності Національної поліції, аналізує та встановлює коло суб'єктів, які у своїй діяльності безпосередньо вживають заходів, спрямованих на протидію злочинності, встановлює порядок взаємодії між органами Національної поліції та іншими суб'єктами в розрізі протидії злочинності, наводить пропозиції щодо вдосконалення зазначеної взаємодії.

У статті звертається увага на те, що органи державної влади вживають заходів, які спрямовані та протидію злочинності на загальнодержавному рівні, а органи місцевого самоврядування зі свого боку здійснюють діяльність такого самого характеру безпосередньо на місцях.

Як підсумок визначено першочерговий напрям підвищення взаємодії для поліції саме з громадою, а також зазначено, що ефективна боротьба зі злочинністю та безпосередньо ефективна протидія злочинності є можливими не тільки за чіткої взаємодії всіх структур і відомств поліції, але й за чіткої взаємодії (співпраці) органів поліції з іншими суб'єктами, діяльність яких спрямована на запобігання злочинності.

Ключові слова: Національна поліція України, взаємодія, запобігання злочинності, протидія злочинності, суб'єкт протидії злочинності, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадськість.

Стаття посвячена рассмотрению правовой категории сотрудничества (взаимодействия) полиции с другими субъектами предотвращения и противодействия преступности.

В статье определен круг субъектов, с которыми сотрудничает Национальная полиция для противодействия преступности, осуществлена классификация субъектов предотвращения преступности, определяются задачи, которые способствуют реализации целей по эффективному противодействию преступности. Также исследованы научные положения по взаимодействию органов в своей деятельности и осуществлена теоретическая классификация взаимодействия субъектов для достижения определенной цели.

Автор раскрывает теоретические основы деятельности Национальной полиции, анализирует и устанавливает круг субъектов, которые в своей деятельности непосредственно совершают действия, направленные на противодействие преступности, устанавливает порядок взаимодействия между органами Национальной полиции и другими субъектами в противодействии преступности, приводит предложения по совершенствованию указанного взаимодействия.

В статье обращается внимание на то, что органы государственной власти совершают действия, которые направлены на противодействие преступности на общегосударственном уровне, а органы местного самоуправления в свою очередь осуществляют деятельность такого же характера непосредственно на местах.

Как итог определено первоочередное направление повышения взаимодействия полиции именно с обществом, а также указано, что эффективная борьба с преступностью и эффективное противодействие преступности возможны не только при четком взаимодействии всех структур и ведомств полиции, но и при четком сотрудничестве органов полиции с другими субъектами, деятельность которых направлена на предупреждение преступности.

Ключевые слова: Национальная полиция Украины, взаимодействие, предотвращение преступности, противодействие преступности, субъект противодействия преступности, органы государственной власти, органы местного самоуправления, общественность.

The article is devoted to the consideration of the legal category of police cooperation with other subjects of criminal prevention and resistance.

The article identifies a range of subjects with which the National Police cooperates for the sake of criminal resistance, classifies the subjects of crime prevention and identifies tasks that contribute to the realization of the goals of effective crime prevention. The scientific provisions on the cooperation of authorities in their activities are also investigated, and a theoretical classification of the cooperation of subjects to achieve a specific goal is carried out.

The author reveals the theoretical foundations of the National Police, analyzes and establishes a range of subjects who directly perform actions aimed at criminal resistance, establishes the procedure for National Police cooperation with other subjects in criminal resistance, and provides suggestions for improving this cooperation.

The article draws attention to the fact that the state authorities perform actions, which are aimed at criminal resistance at the national level, and local governments, in turn, perform the same activities at the local level.

As a result, the priority direction of increasing the cooperation of the police with society was determined, and it was also indicated that the effective fight against crime and the effective criminal prevention are possible not only with the clear cooperation of all structures and departments of the police, but also with the clear cooperation of the police with other subjects whose activities are aimed at preventing crime.

Key words: National Police of Ukraine, cooperation, criminal resistance, criminal prevention, a subject of the criminal resistance, public authorities, local governments, society.

Постановка проблеми та її актуальність. Поява Національної поліції України в бутті нашої держави багато в чому зумовлена необхідністю наявності правоохоронної структури еталонного зразка. Тільки побудувавши роботу органів і підрозділів Національної поліції за алгоритмом партнерських відносин із населенням замість наявних раніше каральних, можна говорити про мож-

ливо вдалу інтеграцію нашої держави до європейської спільноти, чого й прагне український народ з огляду на вектор, закладений в останні роки.

Діяльність, пов'язана з протидією злочинності, може бути успішною у разі належної співпраці Національної поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та безпосередньо з громадянськістю.

Нині питання співпраці поліції та інших уповноважених органів щодо протидії злочинності є малодослідженим, через що його актуальність є ще більш нагальною. Не можна оминути увагою також той факт, що в Україні кожен рік прослідковується тенденція до збільшення злочинів, змінити яку неможливо зусиллями лише одного уповноваженого органу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, які вже працювали над дослідженням зазначеного питання, можна виокремити таких як Ю.В. Баулін, О.М. Бандурка, О.Г. Колба, О.М. Джужа, О.М. Ємець, О.Я. Черепенко та інші.

Метою статті є встановити коло суб'єктів, з якими співпрацює Національна поліція для здійснення цілей щодо протидії злочинності, принципи, за якими відбувається зазначена співпраця, та завдання, які сприяють реалізації цілей щодо ефективної протидії злочинності. Задля досягнення визначеної мети було поставлено такі завдання: розкрити теоретичні засади діяльності Національної поліції, проаналізувати та встановити коло суб'єктів, які у своїй діяльності безпосередньо вживають заходів, спрямованих на протидію злочинності, встановити порядок взаємодії між органами Національної поліції та іншими суб'єктами в розрізі протидії злочинності, навести пропозиції щодо вдосконалення зазначеної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Насамперед звернемо увагу на інформацію щодо діяльності, яка покладена на органи Національної поліції України. Відповідно до положень Закону України «Про Національну поліцію України» (далі – Закон про поліцію), зокрема на підставі статті 23 зазначеного Закону, органи Національної поліції України задля досягнення завдань, покладених на неї законодавцем, повинні виконувати дії, спрямовані на профілактику вчинення правопорушень; здійснювати діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушення (злочину); аналізувати причини здійснення кримінальних злочинів та адміністративних правопорушень; уживати заходів, спрямованих на виявлення злочинів і правопорушень; у межах своєї компетенції вживати заходів, спрямованих на припинення злочинів і/або правопорушень тощо [1].

Усі зазначені дії Національна поліція повинна виконувати в чіткій взаємодії з іншими суб'єктами, до компетенції яких входить регулювання тих чи інших правовідносин.

Спираючись на теоретичні правові твердження, суб'єктами, які вживають заходів, спрямованих на протидію, а іноді й на запобігання злочинності, можуть виступати окремі особи, органи та організації, що під час виконання своїх професійних обов'язків здійснюють, наприклад, організаційні, координаційні функції або певним чином причетні до виконання наведених функцій.

А.П. Закалюк у своїй роботі щодо сучасної української кримінології класифікував суб'єктів запобігання

злочинності у такому порядку [2, с. 346]: органи державної влади та органи місцевого самоврядування (здійснюють керування та управління діяльністю щодо протидії злочинності); Національна поліція України, Служба безпеки України, органи прокуратури (протидія злочинності входить до прямих обов'язків перелічених суб'єктів); заклади освіти, культурні центри, окремі групи громадян (мається на увазі здійснення діяльності зазначеними суб'єктами, яка закладає теоретичне підґрунтя визначення злочинної діяльності як завідомо шкідливої для суспільства загалом та особистості зокрема).

Співпрацю органів між собою вчені розглядають під різними кутами, але з тезами, спільними для всіх. Наведемо декілька наукових положень щодо взаємодії органів у своїй діяльності. Наприклад, О.Г. Лескар обстоює думку, що під співпрацею треба розуміти спільні дії двох або більше суб'єктів, які погоджені за місцем, часом, метою тощо [3, с. 33].

О.Ф. Долженков натомість вважає, що співпрацю органів під час протидії злочинності треба розглядати як діяльність двох або більше суб'єктів, засновану на законних правових підставах, а метою спільної діяльності виступає боротьба із злочинністю загалом та окремо, із чітко визначеними злочинцями [4, с. 232].

Для того аби взаємодія суб'єктів, які беруть участь в заходах, спрямованих на протидію злочинності, була ефективною, кожен суб'єкт повинен суворо дотримуватися плану реалізації запланованих заходів.

Також важливо зазначити, що теоретично прийнято класифікувати взаємодію суб'єктів для досягнення певної мети за такими критеріями:

– за характером зв'язків (тобто взаємодія суб'єктів може бути або безпосередньою, або опосередкованою; за безпосередньої взаємодії характерним є прямий зв'язок між суб'єктами, які разом працюють над певним завданням, наприклад розкриття певного правопорушення, до чого залучено декілька правоохоронних суб'єктів, натомість за опосередкованої взаємодії зв'язок між суб'єктами наявний через певний буфер – вищий орган – як приклад можна навести ситуацію, за якої оперативні підрозділи поліції можуть здійснити обшук у житловому приміщенні підозрюваного, щоб знайти докази не лише за згодою між собою або за згодою начальства, а лише за допомогою санкції (ордеру) слідчого судді, тобто оперативні підрозділи поліції повинні звернутися до вищого органу, аби досягнути необхідної мети);

– за часом (взаємодія суб'єктів, які прагнуть реалізувати мету щодо протидії злочинності, може бути тимчасовою або постійною; за постійної взаємодії діяльність суб'єктів є безперервною та проходить увесь час до моменту досягнення результату, тимчасова взаємодія характерна для виконання конкретного оперативного завдання зазвичай у короткі строки);

– за етапами здійснення (організаційний і тактичний; організаційний етап означає першочерговий розпорядок між суб'єктами, визначення взаємних прав та обов'язків, визначення мети та завдань, задля яких почалася співпраця; під час тактичного етапу розробляється план сумісних дій уже більш конкретно, наближено до ситуації [5, с. 7-15];

– за функціями (суб'єкти, що здійснюють діяльність, спрямовану на протидію злочинності, виконують ряд

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

певних функцій: оперативно-розшукову, управлінську, виховну тощо);

– за відкритістю (під час співпраці щодо протидії злочинності суб'єкти, які виконують дії, спрямовані на таку протидію, можуть вступати у гласну (відкриту) або негласну взаємодію);

– за суб'єктами (визначення прав, обов'язків і компетенції кожного суб'єкта, з яким вчинюється взаємодія задля чіткого розподілу завдань, покладених на кожного) [6, с. 958-959].

Відповідно до положень Основного Закону нашої держави – Конституції [7], норми якої мають характер норм прямої дії, всі органи та організації в державі повинні сприяти запобіганню поширенню злочинності, здійснювати превентивну діяльність щодо злочинних проявів.

Органи державної влади уживають заходів, спрямованих на протидію злочинності на загальнодержавному рівні. Наприклад, проводять масову роботу з молоддю щодо підвищення правової свідомості, надаючи зазначеній програмі статус загальнонаціональної, змушуючи запровадити її в усіх регіонах і, так би мовити, тримаючи руку на пульсі, тобто здійснюючи моніторинг того, як виконується така програма.

У свою чергу органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) здійснюють діяльність, спрямовану на протидію злочинності безпосередньо на місцях. У випадку з ОМС їхня аналогічна програма щодо підвищення правової свідомості вже не може мати загальнообов'язкового характеру для всієї країни, а є легітимною лише на певній території (області).

До здійснення таких програм органи державної влади чи ОМС часто залучають представників Національної поліції, адже подібне залучення цілком відповідає ідеалам, які собі за мету ставить Національна поліція – будівництва партнерських відносин із населенням.

Якщо більш детально говорити про деякі органи державної влади та ОМС, то треба зазначити, що, наприклад, Верховна Рада України як орган державної влади і як той орган, що відповідає в нашій державі за законотворчу діяльність, розробляє основні напрями щодо боротьби із злочинністю та створює правову базу задля реалізації протидії злочинності. Наприклад, був виданий Закон про поліцію, який став правовим підґрунтям для створення відповідного органу, який, у свою чергу, здійснює діяльність щодо боротьби зі злочинністю за тим вектором, який закладає Верховна Рада України. Це досить яскравий приклад чіткої взаємодії двох органів.

Відповідно до положень Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [9], Наказу МВС від 25 листопада 2016 року № 1250 [8] КМУ через Міністерство внутрішніх справ України здійснює координацію діяльності органів Національної поліції.

На місцях співпраця органів Національної поліції та ОМС теж є досить тісною. Наприклад, відповідно до положень Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [9], міські, сільські та селищні ради повинні заслуговувати інформацію від керівників відповідних органів Національної поліції щодо стану злочинності в регіоні задля подальшого правильного реагування. Цікаво, що такі зустрічі з метою інформування про стан злочинності в регіоні, відповідно до положень Закону про поліцію, повинні відбуватися не менш як раз на два місяці.

Національна поліція взаємодіє також із громадою. Щоб населення було в курсі того, чи безпечно середовище його регіону, уповноважені представники Національної поліції проводять статистичну діяльність, результати якої викладають у мережі Інтернет або проголошують на прес-конференціях тощо.

Окремо варто наголосити на тому, що взаємодія органів Національної поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності стає вкрай важливою в певних випадках. Наприклад, таким випадком можна визначити масові заворушення, які можуть потягнути за собою розгорнуту злочинну діяльність на певному часовому проміжку.

У разі масових заворушень зазвичай створюється також спеціальний суб'єкт взаємодії задля припинення цих злочинних дій. Таким суб'єктом виступає оперативний штаб, який розробляє стратегію припинення злочинних дій і координує діяльність усіх інших суб'єктів, з якими вступає у взаємодію, наприклад спецпідрозділи поліції, СБУ тощо. Кожний структурний підрозділ чи відомство повинно діяти в межах своїх повноважень з обов'язковим узгодженням власних дій із загальною стратегією центру – оперативного штабу.

Важливо, що, наприклад, за наявності надзвичайної ситуації майже всі структури та відомства в державі вступають у стратегічну взаємодію, що пояснюється прагненням досягнення довгострокових цілей, і для здійснення цього досягнення відомства та структури можуть виконувати не свої прямі обов'язки, а навіть брати на себе виконання обов'язків інших відомств чи структур. Інакше кажучи, органи Національної поліції за надзвичайної ситуації можуть брати на себе обов'язки Служби безпеки України та навіпаки.

Оперативна взаємодія характерна для суб'єктів співпраці під час обміну оперативною інформацією, а тактична взаємодія характерна під час силових операцій із залученням спеціальних підрозділів Служби безпеки України, органів внутрішніх справ і військових.

Органи та підрозділи поліції під час здійснення певних завдань, задля виконання яких потрібно вступати у взаємодію, повинні керуватися відповідними приписами Міністерства внутрішніх справ. Наприклад, за фізичної охорони об'єктів, взаємодія органів і підрозділів поліції регулюється Порядком взаємодії органів і підрозділів під час організації та виконання органами поліції охорони заходів із фізичної охорони об'єктів [10].

Важливим документом виступає також Стратегія розвитку Міністерства внутрішніх справ України до 2020 р. [11]. Цей документ приділяє досить багато уваги саме взаємодії різних структур і відомств поліції під час запобігання та протидії злочинності, зокрема, в міжнародному аспекті (тісна робота з Інтерполом). Зазначена Стратегія пропонує підвищити ефективність роботи і взаємодії всіх підрозділів МВС через максимальне використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також через створення відповідних механізмів взаємодії сучасного зразка, взявши за основу міжнародний досвід.

У Законі про поліцію досить часто вживаються формулювання «публічна безпека» або «публічний порядок», задля досягнення яких повинні узгоджено працювати всі структурні підрозділи поліції. Публічна безпека або публічний порядок мають на увазі під собою такий стан життя в суспільстві, за якого кожен член соціуму відчуває себе захищеним.

У сфері забезпечення публічної безпеки цікавим є документ, який має назву «Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України» [12], відповідно до якого взаємодія зазначених двох органів має вираження у спільному патрулюванні, обміні інформацією та в сумісних діях, спрямованих на упередження та протидію порушення громадського порядку.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, треба зазначити, що аналіз правової бази діяльності поліції в Україні дав змогу дійти як позитивних, так і негативних висновків щодо взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності.

Очевидним є те, що ефективна боротьба із злочинністю та безпосередньо ефективна протидія злочинності постають можливими не тільки за чіткої взаємодії всіх структур і відомств поліції, але й за чіткої взаємодії (співпраці) органів поліції з іншими суб'єктами, діяльність яких спрямована на запобігання злочинності. На практиці важко говорити про чітку взаємодію між певними суб'єктами, наприклад між поліцією та громадськістю чи органами місцевого самоврядування, через ще не повністю розвинену для такої взаємодії правову базу.

Першочерговим напрямом для поліції повинно бути підвищення взаємодії саме з громадою, оскільки партнерські відносини з населенням були тою тезою, яка приваблювала українців у реформуванні застарілої міліції, й саме партнерські відносини між поліцією та населенням відповідають європейським еталонам відносин у суспільстві.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. С. 379. Ст. 23.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінології науки. 424 с.
3. Лекарь А.Г. Предотвращение преступлений органами охраны общественного порядка: дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09. М., 1967. 308 с.
4. Долженков О.Ф. Організаційні форми взаємодії органів внутрішніх справ. *Вісник ЛАВСУ*. 2002. № 4. С. 232-239.

5. Коломиец В.Я. Теоретические аспекты взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. Актуальные проблемы взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. К.: КВШ МВД СССР, 1988. С. 12-16.

6. Черепененко О.Я. Взаємодія підрозділів ОВС з іншими силовими структурами, державними та громадськими організаціями при ліквідації масових заворушень. *Форум права*. 2011. № 2. С. 957-962. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_2_157.

7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

8. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: наказ, порядок від 25 листопада 2016 р. № 1250. Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник України* від 17 січня 2017 р. № 5. С. 94. Ст. 179.

9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 24. Ст. 170.

10. Порядок взаємодії органів і підрозділів під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів: наказ, порядок, план, форма типового документа від 7 липня 2017 р. № 577. Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник України* від 5 вересня 2017 р. № 69. С. 168. Ст. 2088.

11. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р.: розпорядження, стратегія від 15 листопада 2017 р. № 1023-р. Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України* від 23 березня 2018 р. № 23. С. 259. Ст. 808.

12. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ, порядок, план від 10 серпня 2016 р. № 773. Міністерство внутрішніх справ України. *Офіційний вісник України* від 7 жовтня 2016 р. № 77. С. 103. Ст. 2582.

Коваленко А. В.,
кандидат юридичних наук, доцент, докторант
Національної академії внутрішніх справ